

"Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerata mağlûp olan insana bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren, onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i Rabbânî ve ikram-ı Rahmânîdir." İzahı?

Bir incir çekirdeği, sonsuz kudrete dayanmadan onun namı ile hareket etmeden, incir ağacını taşıyamaz, ona kaynaklık edemez.

Bir arı, Allah'ın sonsuz ilim ve kudreti olmadan o mükemmel bal tatlısını icat edemez.

Gözsüz ve şuarsuz ipek böceği Allah'ın isim ve sıfatları olmadan o ipeği icat edemez.

Yani bunları yapan ve arka planda işleyen Allah'ın sonsuz ilim, irade ve kudret gibi sıfatlarıdır. Bu sebeplerin acizliği ve icattaki zaafı onların arka cephesinde işleyen sonsuz ilim, irade ve kudrete işaret ediyor, onu güneş gibi kör gözlere gösteriyor.

Üstad Hazretleri bu hakikati akla yaklaştırmak için şöyle bir temsil getiriyor:

"Evet. Nasıl ki, görsen, bir tek adam geldi, bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin, o adam kendi namıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki o bir askerdir, devlet namına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinad eder."(1)

Sebepler gayet adi ve basit iken, sebeplerden çıkan neticeler gayet sanatlı ve mükemmeldir. Bu da gösteriyor ki neticeleri icat edip vücuda getiren sebepler değil, sebeplerin arkasında iş gören Allah'ın ezeli ve ebedi sıfatlarıdır. Sebepler, acizlik ve fakirlik perdesi ile o sıfatlara işaret ediyorlar.

Diğer bir nokta da insana bu gibi aciz ve fakir şeylerin eli ile o güzel ve tatlı ikramları yediren, insanın kudret ve kuvveti değil acizlik ve zaafıdır. Yani kainatın insana itaatkar olması insanın aczine binaendir, yoksa dinsiz felsefenin iddia ettiği gibi insanın akıl ve kudretine binaen değildir.

(1) bk. [Sözler, Birinci Söz](#).